

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/solidarnosc/71961,Pod-przykrywka-Kosciola-Duszpasterstwo-Rolnikow-w-diecezji-przemyskiej.html>

ARTYKUŁ

„Pod przykrywką” Kościoła. Duszpasterstwo Rolników w diecezji przemyskiej

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: MARIUSZ KRZYSZTOFIŃSKI 29.07.2021

Polska południowo-wschodnia zajmuje ważne miejsce na mapie oporu społecznego kraju. Szczególnie istotną rolę odegrał na tym terenie niezależny ruch chłopski.

Na Rzeszowszczyźnie wybuchł największy w PRL protest polskich chłopów, którego kulminacją były strajki w Ustrzykach Dolnych (29 grudnia 1980 – 20 lutego 1981 r.) i Rzeszowie (2 stycznia 1981 – 19 lutego 1981 r.). Zakończyły się one podpisaniem porozumień, w których władza komunistyczna akceptowała „celowość wzmocnienia gwarancji nienaruszalności” pozostającej we władaniu chłopów ziemi. Ukoronowaniem konsolidacji środowisk chłopskich było zarejestrowanie 12 maja 1981 r. NSZZ „Solidarność” RI.

Ksiądz Stanisław Bartmiński (fot. Wikipedia/CC BY-SA 3.0/Tomasz Bienias)

Geneza Duszpasterstwa Rolników

Żywiołowy rozwój tego związku powstrzymało wprowadzenie stanu wojennego 13 grudnia 1981 r. Od jego początku pomoc dla internowanych i ich rodzin świadczył Kościół rzymskokatolicki.

W czasie Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, która zebrała się 1–2 grudnia 1982 r., podjęto decyzję o utworzeniu Komisji ds. Duszpasterstwa Rolników. Na terenie diecezji przemyskiej pierwsze Duszpasterstwo Rolników powstało w Krasieczynie przy parafii św. Marcina, gdzie proboszczem był ks.

Stanisław Bartmiński.

Wyrazem troski o rolników, upomnieniem się o ich prawa, było kazanie ks. bp. Ignacego Tokarczuka wygłoszone 5 września 1982 r. w trakcie pielgrzymki rolników na Jasnej Górze, w którym ordynariusz przemyski apelował o udzielanie pomocy osobom represjonowanym przez komunistów.

W czasie Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, która zebrała się 1-2 grudnia 1982 r., podjęto decyzję o utworzeniu Komisji ds. Duszpasterstwa Rolników.

Na terenie diecezji przemyskiej pierwsze Duszpasterstwo Rolników powstało w Krasieczynie przy parafii św. Marcina, gdzie proboszczem był ks. Stanisław Bartmiński. Rekolekcje dla rolników z całej Polski odbyły się tam 8-11 grudnia 1982 r. Prowadził je ks. Czesław Sadłowski ze Zbroszy Dużej.

Ksiądz Czesław Sadłowski (fot. Bogusław Bek, delegatura IPN w Radomiu)

Uczestniczyło w nich 60 osób z 10 diecezji. Tak ich przebieg opisał ks. Bartmiński:

„Obstawa milicyjna bardzo ścista, nagabywanie księży, nawet bp. Błaskiewiczza, przez esbeków. Kilka osób zatrzymali na parę godzin, 2 czy 3 zapłąciły mandaty. W sumie normalka. Zebrani wysłali telegram do Ojca Świętego i apel do polskich rolników. Zaplanowano nawet rekolekcje w diecezji krakowskiej (w Czernej). W nocy z 11 na 12 grudnia taksówką, gubiąc obstawę, wyjechał ks. Sadłowski. Wieczorem w sobotę zapowiedziałem wszystkim zakończenie rekolekcji na godz. 10.00 (ze względu na podsłuch albo wtyczkę SB wśród uczestników). Rano zaś obudziłem ich o godz. 5.30, o 6.00 odprawiłem roraty w kaplicy i o 7.00 wszyscy po cichu się rozjechali. O godz. 10.00 pusta plebania była obstawiona przez funkcjonariuszy MO i SB”.

Słów kilka o działalności DR

Jedno z kolejnych spotkań DR z 5 marca 1983 r. spotkało się z reakcją SB i MO. Funkcjonariusze zatrzymywali samochody i autobusy komunikacji w poszukiwaniu jego uczestników, których legitymowano i kontrolowano.

Według charakterystyki SB z czerwca 1986 r. w województwie rzeszowskim działało sześć ośrodków DR. Były to Błażowa, Strzyżów, Sokołów Małopolski, Leżajsk, Łańcut i Sonina.

Tej samej procedurze poddawano pieszych. Łącznie w tym dniu SB zatrzymała kilkanaście osób. Przesłuchiwano ich potem w budynku MO w Przemyślu. Przeciwno takiemu postępowaniu komunistów zaprotestował bp Ignacy Tokarczuk, który wstawiając się za zatrzymanymi przez SB, wystosował skargę na do Sekretariatu Episkopatu Polski.

W 1983 r. na terenie diecezji przemyskiej powstały nowe ośrodki duszpasterskie dla rolników: w Haczowie, Soninie, Górnem, Łańcucie. W 1984 r. w Zarzeczu, przy klasztorze oo. Bernardynów w Leżajsku, w Lutczy. W 1985 r. powstało DR w Błażowej.

W trakcie spotkań członkowie DR wspierali się, informując o działaniach aparatu represji. 11 marca 1984 r. podczas spotkania w kościele w Rudzie Łańcuckiej Jan Kida przestrzegał np., iż:

„działacze Duszpasterstwa Rolników mogą być maltretowani tak jak Bartoszcze. Uprzedził, aby nie chodzić wieczorami pojedynczo, lecz w kilku, z kimś dla własnej obrony”.

Na spotkaniu DR w Soninie 26 października 1986 r., doszło – według SB – do pewnego incydentu. Mianowicie prowadzący spotkanie ks. Henryk Borcz, który miał wykład o działalności UB,

„nie dopuścił do uczestnictwa w spotkaniu pracowników SB z WUSW w Rzeszowie, tłumacząc, że nie jest to

spotkanie dla takich, lecz dla rolników”.

W środowisku rolników prowadzono działalność oświatową, która przybrała charakter uniwersytetów ludowych połączonych z duszpasterstwem środowiskowym.

Ksiądz Henryk Borcz podczas uroczystości wręczenia Krzyży Wolności i Solidarności działaczom opozycji antykomunistycznej w Rzeszowie, 12 X 2018 r.

Od 1985 r. miejscem ważnych wydarzeń dla niezależnego ruchu chłopskiego była parafia NSPJ w Rzeszowie, gdzie odbywały się coroczne uroczystości związane z podpisaniem porozumień w Ustrzykach i Rzeszowie.

Poprzez powoływanie i wspomaganie Duszpasterstwa Rolników Kościoła rzymskokatolickiego przyczyniał się nie tylko do umacniania religijności mieszkańców wsi, ale stwarzał przestrzeń do swobodnego wyrażania i konkretyzowania różnych nurtów niezależnej myśli społecznej i politycznej.

Według charakterystyki SB z czerwca 1986 r. w województwie rzeszowskim działało sześć ośrodków DR. Były to Błażowa, Strzyżów, Sokołów Małopolski, Leżajsk, Łańcut i Sonina. Duszpasterstwo Rolników obejmujące teren województwa tarnobrzesckiego działało przy parafii MBKP w Stalowej Woli.

Poprzez powoływanie i wspomaganie Duszpasterstwa Rolników Kościoł rzymskokatolicki przyczyniał się nie tylko do umacniania religijności mieszkańców wsi, ale stwarzał przestrzeń do swobodnego wyrażania i konkretyzowania różnych nurtów niezależnej myśli społecznej i politycznej. W kręgach władzy komunistycznej i SB funkcjonowanie Duszpasterstwa Rolników było oceniane bardzo negatywnie. Uważano, że spotkania DR mają charakter bardziej polityczny niż religijny, a pod „przykrywką” duszpasterstwa odbywają się nielegalne zebrania służące konsolidacji środowisk antykomunistycznych. Co istotne, miejscem spotkań rolników były budynki parafialne – trudno dostępne dla funkcjonariuszy SB.

DR traktować należy jako przestrzeń wolności ofiarowaną niezależnemu ruchowi chłopskiemu przez Kościół rzymskokatolicki. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX w. to w obrębie DR toczyły się dyskusje programowe i ideowe niezależnych działaczy chłopskich optujących bądź za kontynuowaniem w sposób legalny działalności związkowej, bądź prowadzeniem działalności o charakterze konspiracyjnym.

COFNIJ SIĘ